

A man with dark hair, seen in profile, wearing a grey tunic and a dark grey cloak with ornate metal buttons. The background is a soft-focus landscape with a castle on a hill under a warm, golden light.

JANA PRONSKÁ

RYTIEROVA
ČEŠŤ

JANA PRONSKÁ

RYTIEROVA
ČEŠŤ

Vydal Slovenský spisovateľ, a. s.
Miletičova 23, 821 09 Bratislava 2
E-mail: info@slovenskyspisovatel.sk
www.slovenskyspisovatel.sk
Zodpovedná redaktorka Alena Brunnerová
Tlač Kasico, a. s., Bratislava

Copyright © Jana Pronská 2014, 2018
Cover Design © Juraj Šramko 2018
Cover Photo © Franco Accornero
Slovak Edition © Slovenský spisovateľ, Ltd, 2018

ISBN 978-80-220-2069-5

Venujem
tým, ktorých ľúbim, tým, ktorých si vážim,
tým, ktorí sú mi inšpiráciou,
tým, bez ktorých by som nebola tým,
čím som...

Jana Pronská

DEDINA BOLA TICHÁ, ešte aj psy, čo večne štekali na okoloidúcich, stíchli. Sivé mračná visiace z oblohy vešteli dážď, vzduch bol nedýchatelný, ťažký, pri každom nádychu akoby človeku drvil hrud' balvan. Plazivé šero vzbudzovalo hrôzu.

Vietor silnel, naberal rýchlosť a víril prach zo zeme, rozmetal všetko, čo vládal uniesť. Vráta, ploty i ledabolo privreté okenice pod jeho náporom prašali, konáre stromov kvílili, keď ich ohýnalo do všetkých strán.

Ani psa nebolo hodno von vyhnať, nieto ešte ženu s dieťaťom v náručí. Ruky mala do krvi zoderaté od neustáleho búchania na zamknuté vráta. Nik ju nevpustil dnu, ani do maštale, ani pod striešku, ľudia sa jej štítali, akoby to bola ona, kto do krajiny priniesol mor.

Slzy sa jej ligotali v očiach, pomaly zhasínala aj posledná iskierka nádeje...

Schúlená sa pritisla k bráne dreveného kostolíka, dieťa schovala v náručí pod hrubým plášťom, aby ho chránila pred vetrom i lejacom, ktorý sa spustil z oblohy.

Cítila sa vyčerpaná, na konci so silami, zmorená na smrť. Lačne pila vodu z nebies, aby mala aspoň trochu mlieka pre hladné ústoká svojej dcéry – neviniatka, ktoré za nič nemohlo. Ani za svojho otca, ani za krutosť rodiny, ani za zlo tohto sveta...

Dážď ju bičoval po chrbte, vietor sa ju snažil odohnať, no ona sa nepoddávala. Vytrvalo odmietala opustiť chatrný prístrešok, držala sa pántov, až jej prsty vykrúcalo.

„Svätá Mária, matka Božia... neopušť nás... Pre zmilovanie Božie, neopušť nás!“ kričala do hukotu vetra a bodajúcich dažďových kvapiek. Akoby toho ešte nebolo dosť, dážď sa zakrátko zmenil na ľadovec. Veľké krúpy ju tĺkli hlava-nehlava, tak ako päste jej brata a poručníka, keď sa naňho obrátila s prosbou o pomoc a spravodlivosť.

„Suka! Obyčajná pobehlica! Hanba rodiny! Mala si skočiť z veže, ušetrila by si nám potupu!“ vrešťaľ ako šialený a takmer z nej dušu vytriasol. Pamätala si to, nikdy jej z pamäti nevymizne jeho zlostný, divý pohľad, krvou podliate oči. Nebola v nich ani štipka súcitu, len hnev a odpor, keď jej dýkou po prameňoch osekával vlasy a dobitú ju vyhodil z domu, lebo odmietla špinavú babicu, ktorá ju mala potichu zbaviť pankharta.

Na celom panstve sa nenašiel nik, kto by jej podal pohár vody, kto by jej poskytol strechu nad hlavou. Strach pred pánovou krutosťou bol silnejší než súcit. Tak ako vždy, ako za čias jej deda i otca.

Z panskej dcéry sa stala tuláčka bez mena.

Katarína Forgáčová pre svet zomrela, ona i jej dcéra – dieťa počaté v hriechu a násilí, plod najhoršej skúsenosti, akú žena môže prežiť.

Kto by jej veril, že ctihodný dominus Peter Cudar, kráľovský posol, dedič grófskeho titulu i statkov na hraniciach s Poľskom, muž zastávajúci vysoké postavenie na dvore, úradník jeho veličenstva a správca Makovice, si ju vzal násilím, keď bol hosťom v ich dome?

Koľko rás vzlykala a prosila Pána Boha, aby si ju vzal k sebe? Koľko rás musela prehltnúť urážky, znieť biľag hanby, poníženia a opovrhnutia za niečo, čo nespáchala? Nepamätala sa, nepočítala... Vlasy, ktoré jej kedysi každá žena závidela, ako-tak dorástli, nekričali, neupozorňovali na jej poklesok, no šedivý prameň na spánku už navždy pri-

pomínal nevýslovné utrpenie, čo prežila. Lenže práve teraz už Katarína nemala dosť síl bojovať o život, svoj i dcérin. Zúfalo vzlykala, beznádej ju celú zaplavila ako voda, čo padala z nebies.

Pohladila drobnú tváričku, dívajúc sa do fialkových očí, ktoré akoby ani neboli z tohto sveta, akoby nepatrili nemluvňaťu, ale životom ošľahanej žene, zotrela slzu, ktorá znenazdajky padla na ľadové líce. Schúlila sa do kľbka, hlavu si oprela o drevený trám a odovzdala sa osudu.

„Odpusť mi... odpusť...“ šepla dieťaťu v náručí a sťažka prehltnula horký vzlyk plný bezmocnosti.

Pre desivé hromobitie nepočula skupinu jazdcov rútiacich sa z kopca do dediny, nezbadala, že sa jeden z nich zastavil pri kostolíku a zoskočil z koňa. Sústredila sa len na to, aby ochránila a utíšila dieťa plačúce v jej náručí.

„Ustúp, žena!“ zahrmel rytier a Katarína sa strhla. Strach jej ochromil údy, ako uhranutá civela na veľký kríž vyšitý na plášti, spod ktorého vykúkala drôtená košeľa.

„Ustúp!“ zopakoval už miernejšie, jemne ju odtisol a zaprel sa do dverí.

V kostolíku pred oltárom horeli sviece, kňaz pred ním zbožne kľačal a úpenlivo sa modlil. Keď sa zamknuté dvere s rachotom rozleteli, prudko sa obrátil.

„Kto sa opovážil...?“

„Takto víta Boží stánok pocestných v núdzi, čo potrebujú pomoc? Zamknutými dverami?“ nahnevane zvolal rytier a zagánil na kňaza.

„Vaša milosť...“ zahabkal kňaz a zahanbene sklonil hlavu. „Odpusťte, no žijeme v zlých časoch. Niet tu nikoho, kto by nás ochránil pred bandami vyvrheľov. Pozrite sa, však tu zostalo len to, čo nemá žiadnu cenu... Všetko ukradli... vyrabovali... Ešte aj kalich na víno vzali...“ rozohnil sa, no rytier mávol pravicou, aby ho umlčal.

„Celá zem je spálená na popol, nielen tvoja farnosť!“ od-
bil ho podráždene a chytil trasúcu sa zhrbenú ženu za ru-
ku.

Katarína sa opäť strhla. Dávno zabudla, ako prijať po-
moc, celé mesiace sa jej žiadnej nedostávalo. Tvrdé údery
od života na nej zanechali prihlboké stopy.

„Neboj sa, neublížim ti!“ oslovil ju rytier a lepšie sa jej
prizrel. Spod premočeného hrubého plášťa trčali krátke vla-
sy, chudé ruky křčovito zvierali drobný mrnčiaci batôžtek.
Triasla sa od zimy a isto aj od strachu. Bola drobná, sotva
mu siahala po plecيا, a keď konečne zdvihla pohľad, od ľú-
tosti sa mu bolestivo zovrelo srdce.

Beznádej. Zúfalstvo. Strach.

Vo vojne videl smrť v tej najdesivejšej podobe, zbeda-
čenú krajinu, cez ktorú sa prehnala morová pliaga, siroty
plačúce pri hroboch svojich rodičov, matky pochovávajú-
ce svoje deti... Nemohol nikomu pomôcť, uľaviť v bolesti,
nebol samaritán ani svätec, bol vojak, bojoval z povinnos-
ti, pre vieru, pre slávu, a konečne sa po rokoch vracal do-
mov.

Nevedel, prečo ho práve táto nešťastnica prinútila zasta-
viť sa, no nepátral po tom. Z meštaka vytiahol zlatú mincu
a hodil ju kňazovi.

„Postaraj sa o nich!“ povedal a bez ďalších slov sa otočil.
Ponáhľal sa domov.

„Nech vás Boh žehná, vaša milosť!“ zakričal kňaz a obrá-
til pohľad k zúboženej žene.

~ ~ ~

STAČILO LEN VYJSŤ NA KOPEC, aby sa mu naskytol po-
hľad na domov. Filip Cudar náhlivo duril koňa, po dlhých
štyroch rokoch túžil čo najskôr zočiť syna a manželku. Keď
odchádzal, jeho syn mal tri roky a manželka žiarila zdra-

vím, mladostou, chuťou do života. Ani vo sne by mu nenapadlo, že sa ponáhľa zbytočne.

Nikdy neoplývali bohatstvom, no núdzu najmladší syn grófa Cudara nikdy netrpel. Výzva kráľa ísť bojovať do Svätej zeme a získať hodnosti i majetok bola pre mladého rytiera vecou cti. Túžba zabezpečiť rodinu bola preňho prvoradá, aj keď ho bratia presvedčili, že jedine službou v boji získa rodu Cudarovcov úctu a slávu.

Naivne podľahol ilúziám, ktoré ho navždy poznačili, netušil, že rytierske ostrohy, vozy plné drahocenného tovaru i zlato nesie do zničeného sídla...

„Si nedočkavý ako mladoženáč pred prvou nocou!“ smiali sa mu ostatní rytieri, keď nedbal na psie počasie a nútil svojich mužov pokračovať v ceste.

„Nechajte ho, však už počuje zvony kostola za kopcom a cíti vôňu manželky!“

Inokedy by sa bol s priateľmi porátal päšťami, no po štyroch rokoch odlúčenia od rodiny nechcel zbytočne strácať čas. Na svitaní sa s rytiermi bez ľútosti rozlúčil. Vedel, že hoci majú silné reči, všetci sa domov tešia rovnako ako on.

Na ten obraz skazy do smrti nezabudne, vryl sa mu hlboko do mysle i do srdca a zanechal v nich jazvy, ktoré sa nedajú zaceliť.

Už nikdy.

Zrak mu padol na nedotknutú kaplnku na nádvorí pevnosti a myseľ mu ovládol bezmocný hnev.

„Počkajte, pane! Počujete?! Stojte!“ kričal na muža rútiaceho sa dolu nádvorím starý kastelán Matej, no jeho pán nereagoval. Bol hluchý, slepý, nechcel nič počuť. Načo by počúval? Čo mu ešte môže niekto povedať?

Po rokoch strávených vo vojne v kráľových službách sa vrátil domov, a namiesto uvítania, na ktoré sa tak tešil, našiel spúšť. Domov v ruinách, jeho syn, jeho jediný dedič, le-

ží v kamennom sarkofágu spolu so ženou, ktorú z hĺbky srdca miloval.

Majetok prevzali do správy jeho nezodpovední bratia a celý ho prehajdákali, dedina i pevnosť vyhoreli a kto besnenie plameňov prežil, padol za obeť moru. Len starý kastelán, zopár dedinčanov a koniar neprestali s nádejou očakávať svojho pána.

Filipovi Cudarovi sa zrútil svet, bolesť bola neznesiteľná, gniavila mu telo i dušu, zahmlievala rozum.

Čo komu urobil? Začo ho Boh takto potrestal?

Vari preto sa vrhal do boja s jeho požehnaním?

Vari sa pre jeho slávu dosť neobetoval? Neopustil rodinu, domov, majetok?

A napokon mu nezostalo nič... Len bolesť v hrudi a hŕba skál mu pripomínali, čo všetko stratil. Už od detstva nikdy nevyronil slzu, netrpel zúfalstvom, nekričal ako ranené zviera...

Až teraz.

Vzal fakľu a zamieril s ňou ku kaplnke pri hradnom múre, ktorá napodiv zostala nedotknutá. Provokovala, nútila ho pomstiť sa, akoby práve ona – či skôr to, čo predstavovala – mohla za jeho nešťastie...

„Pre zmilovanie Božie, pane, čo to robíte?!“ utekal za ním starý kastelán a spínal ruky, zatiaľ čo ostatní sa len z diaľky s hrôzou dívali na pánovo šialenstvo.

Filip Cudar nepočúval. Nechcel počuť.

Zúrivo hodil fakľu do stredu kaplnky, rovno pred oltár a so zaľatou sánkou čakal, kým plamene začnú olizovať vyrezávané drevo, kríž i vzácne sochy svätcov.

Otočil sa a nemilosrdne odsotil starca z cesty.

„Neopováž sa hasiť, Matej! Neopováž!“ precedil pomedzi zaľaté zuby a pomaly zamieril do úbohého torza bývalého paláca.

„Ale, pane...“

„Mlč už!“ zrúkol a ani sa neobzrel.

Prekliak Boha, ktorý mu vzal všetko.

Prestal veriť v milosrdenstvo, v spravodlivosť, v ľudí.

Srdce mu stvrdlo na kameň, ale aspoň nebolelo, netýralo, nepripomínalo.

Filip sa usadil v polorozpadnutej dvorane, pohľadom prebehol po sieni, ktorú kedysi hrdo a s láskou nazýval domovom. Spomienky vytesnil z mysle, utopil ich vo víne. Lial ho do seba, až kým nepadol pod obhorený stôl a zmučenú myseľ mu nezastrela temnota.

O päť rokov.

DVERE VRZGLI, šuchtavý krok starca sa pomaly blížil, zatiaľ čo Filip mrzuto prevrátil oči. Čo zas je? Vari neprikázal, aby mu všetci dali svätý pokoj? zlostil sa v duchu, no aj tak vedel, že mu to nie je nič platné.

Neodlepil oči od plameňov, len nervózne mávol rukou. „Čo zas chceš?“ ľahostajne sa opýtal, no nebol zvedavý na odpoveď. Nech sa starec snaží ako vie, jemu už nezáleží na ničom.

„Pane, na nádvorí stojí Peter Cudar a...“

„Nech ide do pekla!“ zrúkol Filip a konečne sa prebral z apatie. „Nech sa prace z môjho domu... Chodí si sem, akoby ho tu niekto chcel vidieť!“

„Ale, pane...“

„Nepočul si, Matej?“ prerušil ho stroho a opäť mávol rukou. Považoval to za vybavenú vec.

Matej si bezmocne vzdychol, zaťal zuby a prehltol ďalšie slová. Boli celkom zbytočné. Jeho pán, kedysi muž plný života a sily, sa rozhodol zaživa pochovať v rozpadnutej pev-

nosti, zomrieť sám, utýraný žiaľom a nenávisťou voči celému svetu i voči sebe.

Stal sa z neho čudák, desivý prízrak bývalého hrdinu, a rovnako spustnuto ako on vyzeral i jeho dom. Obhorené trámy začali zarastať burinou, múry obrástli krovím, hradby i veža bez strechy chátrali, dokonca aj cesta k pevnosti akoby sa strácala v húšti. Sluhovia sa rozutekali, dedina sa vyludnila. Kto by zostával na mieste nešťastia, v zborenom sídle, o ktoré pán nejavil záujem. Zostal iba starý kastelán Matej, ktorý sa tu narodil a tu chcel aj zomrieť. Pravda, nechcel vidieť Filipa Cudara, ktorého miloval ako vlastného syna, takto trpieť. Každý Boží deň sa modlil za zázrak, za niečo, čo jeho pána vytrhne z pazúrov hroznej letargie. No z roka na rok sa presviedčal, že to zostane len jeho zbožným prianím. A nechcel sa dožiť Filipovho konca. Nezasľúžil si to. On nie... Keby mu ústa naveky nezviazala prísaha... Och!

„A odkáž mu, nech sa už nevracia, v tomto dome nie je vítaný!“ prikázal Filip hnevivo a poriadne nahlas, aby to bolo konečne jasné.

„Veď už idem...“ hlesol starec a pomaly zamieril k dverám.

„Neskoro, brat môj!“ Dvere sa s rachotom rozleteli a do siene vpochodoval Peter Cudar. Za ním sa dnu vovalila jeho sestra Tereza aj so svojím neschopným manželom, dokonca prišiel aj mladší z bratov kňaz Štefan.

Vyparádení členovia rodiny Cudarovcov pôsobili vo Filipovom brlohu ako päšť na oko.

„Fuj, smrdí tu horšie ako v chlieve!“ vyhlásila Tereza a zamierila rovno k Filipovi, ktorý si ich okato nevšimol.

„Nik ťa sem nevolal,“ pripomenul jej brat a namosúrene civel do ohňa. „Čo tu, dopekla, chcete?! Je to môj dom, môj chliev!“ zúrivo zagánil na príbuzných a opäť sa veno-

val ohňu, akoby dúfal, že čím dlhšie ich vydrží ignorovať, tým skôr sa vytratia.

Tereza pozrela na zaprášenú stoličku pri obhorenom stole, pokrčila nos, no aj tak si sadla, jej muž takisto, ba aj Štefan si našiel miesto. Len Peter zostal výhražne stáť a mračil sa ako boh pomsty. Najstarší, najmúdrejší, najobľúbenejší zo súrodencov stál vždy vysoko nad ním. Filip ho už ako dieťa neznášal a dnes jeho nenávisť voči nemu ešte vzrástla.

So železnou pravidelnosťou mu chodili narúšať pokoj, niekedy sa mu podarilo vyhnúť sa im, niekedy, keď ich zbadal prichádzať, dal spustiť kovanú mrežu a nechal ich stáť pred bránou, ibaže odkedy aj tá zhrdzavela a posledný paholok zdupkal, už sa ich ani nepokúšal zastaviť. Jednoducho sa zdvihol a vytratil, dúfajúc, že sa konečne vzdajú.

Chyba.

Teraz sa dovalili všetci.

Akoby potreboval počúvať tie ich hlúpe reči o povinnosti. Večné dohovárania, ktoré ho mali priviesť späť do rodinného košiara, aby im už nerobil hanbu. Pche! Rodina... Cudarovci nikdy neboli rodina, aspoň pokiaľ ide oňho. Nepoznal lásku, porozumenie ani spolupatričnosť. Majetok, moc, zlato, to bol ich otčenáš, ich chlieb, ich modla. Iba tomu ich matka naučila.

„Filip!“ začal dôležito Peter a postavil sa pred kozub. „Uvedomuješ si vôbec, čo stváraš? Kriste, zaliezol si do dieiry ako potkan a aj sa tak správaš! Otec sa musí obracať v hrobe!“ dodal a Filipovi stvrdla sánka.

„Ako môžeš takto žiť?“ pridala sa aj Tereza, hoci o poznanie miernejšie. Taktu veľa nepobrala, podobne ako ich matka, a tentoraz sa priam prekonávala. Filip ju mal kedysi úprimne rád, ibaže teraz ho dráždilo každé jej slovo. „Vyzeráš hrozne, kedy si sa naposledy pozrel do zrkadla? Ži-

vot pustovníka ti nesvedčí. Nemaj nám za zlé, že si o teba robíme starosti, si náš brat, sme rodina a rodina si má pomáhať.“

„Nepotrebujem vašu pomoc. Nechcem ju!“ precedil pomedzi zuby a odvrátil hlavu. Nechcel sa im pozeráť do očí, nechcel na sebe cítiť pohľad plný zhnusenía, ľútosti a opovrhnutia. Všetko to boli len prázdne slová bez ozajstného záujmu. Cítil to, priam sa mu to vrezávalo pod kožu. V ich rodine išlo vždy len o majetok.

„Filip, počúvaj ma,“ pustil sa do vysvetľovania Peter, akoby nepočul a nevidel bratov odpor. „Musíš sa pozbierať, si viazaný povinnosťou...“

„A je to tu zas! Vždy omieľaš dokola to isté!“ skočil mu do reči Filip, no Peter akoby ho nevnímal.

„... povinnosťou voči rodine. Kráľ si žiada tvoje služby, potrebuje dobrých a oddaných vojakov, a ty si...“

„Ja som čo?“ vyštekol Filip a konečne vstal. Jeho vysoká, šlachovitá postava sa napriek schátranému zovňajšku v miestnosti vynímala. Bol takmer o hlavu vyšší než mierne zavalitý Peter a poriadne napálený. Tak ako tušil, nevítaná rodinná návšteva mala celkom iný dôvod než jeho blaho.

„... ty nemáš rodinu, môžeš ísť s kráľom do vojny, môžeš prevziať záväzok za nás ostatných...“ zapišťala Tereza a z očí jej vyhrkli slzy. Netušil, či nie sú falošné, a bolo mu to jedno, veď ju mal kto utešiť.

Filip uprel na sestru pohľad plný nenávisťi. Pripomenula mu jeho bolesť, dôvod, prečo sa vzdal všetkého, všetkých výsad, života v dostatku, priateľov...

„Máš pravdu, Tereza, nemám rodinu, ale to ti nedáva právo rozhodovať o mojom živote. Dal som Bohu i kráľovi všetko, nikomu nič nedlhujem, ani vám! Ak nechceš poslať svojho muža alebo syna do kráľových služieb, najmi si

rytiera. Ak ti život vlastnej rodiny za to nestojí, pošli vhodný dar..." hovoril pomaly, mierne, hoci v ňom len tak vrelo.

„Ja sa nekúpem v zlate!“ odvrkla jedovito.

Filip sa ironicky uškrnul. „Ja sa nekúpem vôbec!“ odbil sestru, ktorú už obchádzali mdloby.

„Filip, potrebujeme tvoju pomoc, dočerta!“ zahrešil napokon Štefan, čo sa na kňaza vôbec nehodilo.

Filip sa tak rozosmial, až ho prehlo v drieku. Nie, toto naozaj nečakal. Tak preto sa všetci do jedného unúvali až do brlohu vlka samotára po tom, čo ich po jednom už neraz surovo vyhodil.

„Practe sa odtiaľto a viac sa nevracajte!“ zrúkol, keď si zotrel slzy smiechu a upokojil sa. „Nič vám nedlhujem, naopak, vy dlhujete mne! Ak ma pamäť neklame, a mňa veru neklame..." odmlčal sa a vyzývavo pozrel na všetkých, „... keď potrebovali pomoc moja žena a môj syn, nepohli ste ani prstom!“

„To nemôžeš porovnávať!“ ohradila sa nervózne Tereza. „V kraji zúril mor! Chránili sme svoje deti..."

„Ale moje dieťa ste nechali umrieť v plameňoch!“

„Filip, nebol si tu, nemôžeš vedieť..." ozval sa Štefan, no Filip ho hneď sprážil pohľadom.

„Môžem, boli tu iní! A videli, ako ste nechali moju rodinu napospas osudu, zatiaľ čo ja som slúžil kráľovi v mene nás všetkých! Všetkých Cudarovcov! Bol som naivný somár, ale už nie som. Ako som povedal, nedlhujem nikomu nič, ani kráľovi..."

Peter Cudar zaťal sánku, belmá očí mu skrvaveli, líca nabrali sivastý odtieň, pokazené zuby schoval za prísne zovreté pery. Tereza sa nervózne zahniezdila na stoličke a uprela zúfalý pohľad na svojho muža. Jedine Štefan sa nevzdával.

„Na Makovici chce kráľ zorganizovať turnaj, má sa tam

stretnúť s poľským poslom kniežaťom Mazovským a jeho rytiermi. Ide o korunováciu Hedvigy za poľskú kráľovnú. Však vieš, že Ľudovít nemá žiadneho mužského potomka a prostredníctvom svojej dcéry ovládne aj Poľsko. Je to veľká vec, nemôžeme zostať bokom. Je to politika, bratku! Nemáme rytierov, nemáme ani zlato, v ktorom sa ty topíš, ani tvoje sokoly, ktoré by sme kráľovi darovali namiesto svojich mužov! Nechápeš to? Ani trochu ti na rodine nezáleží?!”

„Nie! Je mi to jedno! A už mi tu nekadzte vzduch, z vašich fajnových voňaviek sa mi obracia žalúdok!”

„V mene Božom, Filip!” skúsil ešte raz Štefan, no to už bolo na Filipa priveľa.

Rozbehol sa a jednou rukou ho schytil pod krk, druhou nadvihol kríž, čo sa mu hompáľal na sutane.

„Nikdy viac sa nedovoľávaj Boha v mojej prítomnosti! Nikdy, brat môj! V mene tvojho Boha som u pohanov stratil štyri roky života, prišiel som o syna, ženu i dom. Ber si svoje krucifixy i kríže a skús si to na vlastnej koži!”

„Ako môžeš, Filip?” skríkla Tereza a prudko vstala, oprášujúc si sukňu drahých šiat z fialového zamatu. „Ako len môžeš? Prišli sme za tebou ako za bratom, ale Štefan má pravdu, si sebecký sviniar, utápaš sa v sebaľúťosti! Ó áno, bol si rytierom, na ktorého sme boli hrdí, bol si mužom, ktorý si ctil rodinu. No teraz si len úbohá ľudská troska, ktorá čoskoro obrastie machom a húštím ako tento dom, si len nechutný uplakany úbožiak! Hanbi sa! Nie, už mi nebude ľúto, že zdochneš sám ako žobrák! Ten nemal na výber, ty áno!”

Filip sa díval do rozhorčených očí svojej sestry a ani bravou nepohol, kým naňho ziapala ako fúria. Zvuk jej vysoke položeného hlasu mu rezal uši. Urazila ho. V jeho vlastnom dome. Celkom vedome.

Keby bola muž, už by bola mŕtva.

Pravda, najprv by musel vytiahnuť meč zo zhrdzavenej pošvy.

Nie, zabil by ju aj holými rukami!

Bola to však jeho sestra. Sebecká, vypočítavá, rozmaznaná mrcha. Ako sa opovažuje moralizovať? Poučać ho? Teraz, po rokoch ponižovania a výsmechu?

Zvrtol sa na opätku a zamieril k dverám.

„Cestu von poznáte, aj tak vás nemá kto vyprevadiť!“ zavŕchal Filip a ani sa neobrátil.

„Vravel som ti, že je to zbytočné!“ začul Petrov hlas a vzápätí zvuk, čo sa podobalo na ženské kvílenie.

Vyšiel z dvorany, ignorujúc Mateja stojaceho za dverami s nešťastným výrazom odsúdenca na tvári, prešiel čiernočiernym tunelom k veži, či skôr k tomu, čo z nej zostalo, a po kamennom schodišti zišiel až na krovím obrastené nádvorie. Úzkym chodníčkom pomedzi tienisté liesky sa dostal do stajne k svojmu koňovi. Osamotené oddané zviera bolo jediné, čo v schátranej pevnosti vyzeralo k svetu, keďže Filip sa oň príkladne staral.

Nepotreboval ho sedlať, bola by to zbytočná strata času. Jednoducho sa vyhupol žrebcovi na chrbát a nohami ho nasmeroval von z pevnosti, čo najďalej od toho nenávideného miesta, od rodiny i dotieravého svedomia.

Načo za ním chodili?

Mali ho nechať v pokoji zdochnúť. Ako to Tereza povedala? Nechutný uplakany úbožiak? Čo ona vie? Celý život ju chovali ako v páperí, nikdy nemusela vyroniť slzičku, nemusela tvrdo bojovať o každé dobré slovo, nemusela sa dívať smrti do očí, na hrob syna...

A prvorodený Peter? Spupný zemepán s kráľovskými výsadami si myslí, že mu patrí svet! Pche! Nikdy nedal ani medenák žobrákovi, strhol každú sukňu, čo sa mu pripliet-

la do cesty, nikdy na nikoho nebral ohľad, a odrazu potrebuje jeho pomoc!

Kde je, došľaka, spravodlivosť? Ako to Boh rozdáva svoju milosť?

Filip hnal koňa celý deň, až mu pena z papule fŕkala. Potreboval cítiť vietor, potreboval zaplašiť bodavé myšlienky, ktoré narúšali jeho pokoj a jatrili staré rany.

Tak sa zamyslel, že prestal dávať pozor, kadiaľ ide, nezvládol skok cez potok a zrútil sa rovno do silného prúdu. V ostrej zákrute dravej bystriny narazil hlavou do skaly a konečne prestal vnímať svet navôkol i neustálu búrku vo svojom vnútri.

~ ~ ~

KATARÍNA KRÁČALA dolu strmým úbočím k potoku ako takmer každý deň, pod pazuchou slamienku s mydlom, na chrbte kôš s bielizňou, ktorú bolo treba vyprať, v ruke vedro na čistú vodu. Usmievala sa na dievča, ktoré pobehovalo pred ňou a na predlaktí nieslo skroteného sokola.

„Daj pozor, Lenora, dedo Paľko by sa veľmi hneval, keby sa mu niečo stalo!“ upozornila dievčinku a s úľubou na ňu hľadela. Milovala svoje dieťa bezpodmienečnou láskou, akú dokáže v srdci nájsť len matka, napriek tomu, že prišlo na svet za takých smutných okolností, napriek tomu, že jeho otec sa stal príčinou jej pádu až na samé dno. Vari mu to mohla vyčítať? Vari ono za to môže?

Smiech na dcérinej tvári ju robil šťastnou. Ako by aj nie? Veď každý deň ďakovala Bohu, že ich nechal nažive. Netrpeli ani núdzou, ani zimou, ani neprajnou spoločnosťou – čo viac si mohli želať?

Ten pamätný deň, keď sa na oblohe všetci čerti ženi-
li a nad Katarínou s dieťaťom sa zľutoval neznámy rytier
a vďaka nemu kňaz, ktorý im našiel prístrešie u starého so-

koliara vysoko v horách, ďaleko od ľudí, aby nemuseli čeliť večným posmeškom i surovému zaobchádzaniu, sa jej nezamazateľne vryl do srdca. Pre svet bola iba hriešnica, prespanka a jej dcéra pankhart. Nik sa jej nespýtal, ako sa to vlastne odohralo, nik nestál o pravdu.

Sokoliar Paľo ich prijal bez otázok. Žena mu dávno zomrela, deti nemal a samota ho sužovala tým väčšmi, čím viac krížikov nosil na chrbte. Bolo mu ľúto, že svoje majstrovstvo chýrneho sokoliara nemá komu odovzdať. Katarínu s dcérou prichýlil rád, kňaz ho vôbec nemusel presviedčať.

Katarína sa pustila do roboty, ktorú nikdy v živote nerobila, no postupne sa všetko naučila. Starala sa o domácnosť, chalupu, majstra Paľa i svoju dcéru, kozu, husi i sliepky, no najmä o vzácne dravce. Sokoliar Paľo zdedil po svojom dedovi remeslo a výsadu chovať a cvičiť dravé vtáky, ktorú mu pred rokmi udelil sám kráľ.

Raz za dva roky si po ne odvtedy osobne chodil priamo do Paľovej chalupy kráľovský sokoliar.

Dedo Paľko, ako ho obe s dcérou nazývali, bol náramne vážený majster a posledné roky do remesla zaučal aj Katarínu. Nech má obživu, keď tu už on nebude, vravieval.

Zatiaľ čo dedo Paľo neskoro popoludní oddychoval, Katarína vzala dcéru a vybrala sa k potoku.

„Mamenka, pozerajte!“ volala Lenora veselo, keď dravec pristál na koženej rukavici, ktorá jej bola taká veľká, že sa v nej drobná rúčka stratila až po lakeť.

„Len dávaj pozor, moja milá,“ opäť ju napomenula Katarína. Čupla si na veľký okrúhly kameň a vybrala z koša bielizeň. Namočila ju do vody a potom poriadne plácala, sem-tam vrhajúc starostlivý pohľad na dieťa pobehujúce po brehu. Ak nezaprší, do rána jej všetko vyschne.

Keď doprala, slnko sa takmer strácalo za vrcholom hory.

Naložila mokrú bielizeň do koša a chystala sa ho zdvihnúť na chrbát, aby ju váha hore strmým kopcom až tak neťažila.

Odrazu pár metrov od nej Lenora vykrikla a Katarína vystrašene mykla hlavou.

„Mamenka, pozerajte! Pozerajte!“ kričalo dievča a prstom ukazovalo do bystriny o pár metrov vyššie. „Tam!“

„Čo tam máš?“ Katarína nechala bielizeň bielizňou a utekala za vystrašenou dcérou.

„Tam!“ Lenora viedla matku k malej plytčine, kde bezvládne ležalo telo muža. Z hlavy mu vytekala krv a farbila vodu v potoku doružova, nohy sa mu hompáľali na hladine, váha mokrého oblečenia ho držala na mieste spolu s hrubým konárom, do ktorého bol zakvačený. Vyzeral, akoby bol mŕtvy.

„Panebože!“ zhíkla žena a vrhla sa k nemu. Obrátila mu hlavu a skúmala, či ho ešte môže zachrániť. S bradou až po hrud' sa podobal na tuláka, akých sa po krajine potulujú stovky, no šaty, hoci poriadne obnosené, boli z drahej látky a takisto čižmy boli šité na mieru. Katarína s istotou vedela, že má pred sebou bohatého človeka.

Hoci dýchal plytko a veľmi slabučko, ešte žil.

„Kto je to?“ opýtala sa Lenora a ako ju matka naučila, udržiavala si od cudzinca odstup.

„Ja neviem, moja, no treba mu pomôcť! Nemôžeme ho tu len tak nechať,“ odvetila Katarína a snažila sa muža vytiahnuť z plytčiny na trávu.

„A čo ak je to zlý človek?“ mudrovala Lenora.

„Aj tak mu treba pomôcť! Ak ho tu necháme, zomrie,“ poučala dcéru, zatiaľ čo horko-ťažko ťahala muža z vody.

„Ale čo ak...“

„Lenora!“ zvolala Katarína a dievčinka konečne zmlkla. Veľkými vystrašenými očami z bezpečnej vzdialenosti sledovala, ako sa matka lopotí s ozrutným nevládnym mu-